פורים ג

א. אויף דעם וואָס עס שטייט אין סיום וחותם פון דער מגילה — „כי מרדכי היהודי וגו׳ ורצוי לרוב אחיו וגו׳" — זאָגן רז״ל אין גמרא[1]: „לרוב אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" [וואָרום „אחיו" זיינען „חביריו שהיו מכלל אנשי כנסת הגדולה"[2]] און רש״י איז מפרש דעם טעם פאַרוואָס „מקצת סנהדרין" האָבן זיך פורש געווען פון מרדכי — „לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה"[3].

נאָכדעם איז די גמרא ממשיך: „גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב לי׳ למרדכי בתר ד׳ ולבסוף בתר חמשה, מעיקרא כתיב כו׳ ולבסוף כתיב כו׳", אַז אין אַ פריערדיקן פסוק (אין עזרא[4]) ווערט מרדכי גערעכנט אַלס דער פינפטער, און אין אַ ווייטערדיקן פסוק (נחמי׳[5]) — אַלס דער זעקסטער; „לפי שנעשה מרדכי שר בינתים ירד מחשיבותו אצל חכמים"[6].

איז ניט מובן: אָט דעם כלל, אַז „גדול ת״ת יותר מהצלת נפשות", האָבן דאָך חז״ל געקענט אַרויסלערנען פון פשטות הכתוב און אין דער מגילה גופא: „לרוב אחיו .. מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין", וואָס דער „פירשו" איז דאָך געווען דערפאַר וואָס „בטל מדברי תורה" צוליב הצלת נפשות — טאָ פאַר־וואָס לערנט דאָס די גמרא אַרויס פון אַ שינוי סדר און פון שלא במקומו און פון צוויי פסוקים אין באַזונדערע ספרי תנ״ך?

עס זיינען דאָ מפרשים[7] וואָס ענטפערן, אַז פון לשון אין מגילה קען מען נאָר אַרויסלערנען אַז ביי סנהדרין איז ת״ת געווען מער חשוב ווי הצלת נפשות; ס׳איז אָבער ניטאָ קיין באַווייז אַז משמים האָט מען דערצו מסכים געווען? דערפאַר ברענגט די גמרא דעם לימוד הנ״ל, וואו די תורה גופא האָט דאָס מרמז געווען אין דעם שינוי הסדר בהפסוקים.

אָבער דער תירוץ איז, ע״ד הפשט, ניט גלאַטיק: די וואָס „פירשו ממנו" זיינען ניט געווען סתם מענטשן, נאָר אחיו — חברי סנהדרין, וואָס ענינם והנהגתם איז פסק הלכה על פי תורה — איז וואו פעלט דאָ די ראי׳ אַז „משמים הסכימו"?

ב. אויך איז שווער צו פאַרשטיין:

א) וויבאַלד אַז „גדול ת״ת יותר מהצלת נפשות", היינט פאַרוואָס איז מרדכי׳ס נאָמען דערפאַר (וואָס „בטל מת״ת") איבערגעשטעלט געוואָרן נאָר מיט איין דרגא ווייטער אין סדר פון די נעמען (פון „בתר ד׳" צו „בתר ה׳") — לכאורה האָט ער דערנאָך איבערהויפט ניט געדאַרפט גערעכנט ווערן צווישן די (חברי ה)סנהדרין, וואָס זייער ענין איז פס״ד תורה?

ב) פון משמעות הפסוק איז פאַר־שטאַנדיק, אַז מרדכי׳ס שררה אַלס „משנה למלך" האָט געדויערט אַ משך

1) מגילה טז, ב. הובא בפרש״י עה״פ.
2) חדא״ג מהרש״א שם.
3) ובפרש״י עה״פ בהיפך הסדר — לפי שנעשה קרוב למלכות והי׳ בטל מתלמודו, כפשוטו של הענין.
4) ב, ב.
5) ז, ז.
6) פירש״י מגילה שם.
7) הרי״ף לע״י מגילה שם.

זמן, וואָס דעמאָלט איז ער געווען „רצוי (בלויז) לרוב אחיו" (— אַ מצב פון „פירשו ממנו") — איז ממה־נפשך: אַדער מרדכי האָט זיי באַלד געדאַרפט אויפווייזן אַז זיין הנהגה איז על פי תורה, אַדער, אויב ניט, האָט ער געדאַרפט אַוועקגיין פון זיין „שררה", ובמילא — גלייך צוריק ווערן רצוי לכל אחיו.

ג. דער ביאור אין דעם וועט זיין מובן פון דעם דיוק אין זעלבן לשון המגילה (ודרשת רז"ל): „רצוי לרוב אחיו" — „פירשו ממנו (נאָר) מקצת סנהדרין", וואָס דאָס מיינט אַז רוב „אחיו" אין סנהדרין האָבן יע מסכים געווען צו דער הנהגה פון מרדכי.

ובמילא איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אַז פון דעם וואָס „פירשו ממנו מקצת סנהדרין" איז כלל ניטאָ קיין ראי' אַז ת"ת איז גרעסער פון הצלת נפשות; אדרבה, פון דעם קען מען אַרויס־לערנען פאַרקערט, וויבאַלד אַז צו רוב סנהדרין איז ער געווען רצוי — ד.ה. זיי זיינען מיט אים בדעה אחת[8].

און דערמיט איז אויך מוסבר, וואָס מרדכי'ס נאָמען איז צוליב דעם איבער־געשטעלט געווארן נאָר מיט איין דרגא ווייטער — היות, אַז, אדרבה, רוב חברי הסנהדרין האָבן איינגעשטימט מיט זיין הנהגה.

אָבער לפי זה ווערט שווער לאידך גיסא:

א) וויבאַלד אַז מרדכי'ס הנהגה איז געווען בהסכם מיט דער דיעה פון רוב חברי הסנהדרין, האָט זי דאָך געדאַרפט מכריע זיין די דיעה פון מיעוט („מקצת") — היינט פאַרוואָס „פירשו ממנו" און זיי האָבן ניט מבטל געמאַכט זייער דעת (המיעוט) קעגן דעם רוב?

ב) לויט דעם קומט אויס, אַז די צוויי מאמרי חז"ל הנ"ל וואָס די גמרא ברענגט אין איין המשך („פירשו ממנו (נאָר) מקצת סנהדרין" ו„גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות"), זיינען זיי גאָר סותר איינער דעם צווייטן[9].

ד. איז דער כללות'דיקער ביאור אין דעם בהקדם נאָך אַ דיוק במחז"ל זה: „פירשו ממנו מקצת סנהדרין", און ניט „חלקו עליו" אַדער עכ"פ „אין רוח מקצת חכמים נוחה הימנו"[10] וכדומה — וואָס „פירשו ממנו" מיינט (ניט אַ מחלוקת ווייל לויט זייער דיעה איז מרדכי'ס הנהגה ניט עפ"י תורה, נאָר) אַז זיי האָבן זיך פון אים אַפגעזונדערט, האָבנדיק אַ באַזונדערן און אַנדערן דרך ושיטה אין הנהגת פון חברי סנהדרין (אַדער — ת"ח בכלל), ולא דרכו דרכם — אָבער אויך זיי האָבן מסכים געווען אַז מרדכי'ס הנהגה (בנוגע לעצמו) איז אַ דרך עפ"י תורה.

די הסברה אין דעם וועט זיין פאַר־שטאַנדיק אויך פון אַ סיפור וועגן דעם ראָגאַטשאָווער גאון והנהגתו — והביאור אין דעם:

נאָכדעם ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר איז אַרויסגעפאָרן פון רוסלאַנד און אַנגע־קומען אין ריגא, האָט ער דאָרט פאַר־רופן אַן אסיפה פון רבנים, מנהיגים און עסקנים וכו' לטובת די רוסישע אידן, צווישן די איינגעלאַדענע איז אויך געווען דער ראָגאַטשאָווער. ביי דער

8) כ"פ גם בבן יהוידע מגילה שם.

9) ולגירסת הע"י (וכ"ה גירסת הילי"ש עה"פ. הובאה ג"כ בדק"ס מגילה שם) בעל ב' המימרות אחד הוא (רב יוסף)!

10) להעיר ממדרש שמואל לאבות פ"ג מ"י — הובא ביד יוסף לע"י שם.

אסיפה האָט מען געוואָלט באַשטימען אַ ועד וואָס זאָל זיך צוזאַמענקומען מזמן לזמן און זיך מיישב זיין ווי צו פירן די אַרבעט פאַר די רוסישע אידן — און מ׳האָט געבעטן דעם ראַגאַטשאָווער אַז ער זאָל זיך משתתף זיין אין דעם ועד. ער האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט און האָט מסביר געווען, אַז זיין אַריינגיין אין ועד איז תלוי אין אַ פּלוגתא צווישן תלמוד בבלי און ירושלמי:

די גמרא זאָגט אין ברכות[11], אַז „חסידים הראשונים היו שוהים .. תשע שעות ביום בתפלה". פרעגט די גמרא: אויב אַזוי, „תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית (און די גמרא פאַרענטפערט) אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

אין ירושלמי[12] ברענגט זיך דער זעלבער ענין, נאָר מיט אַ שינוי: אַנשטאָט „מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת (ומלאכתן מתברכת)", שטייט: „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן (וברכה ניתנת במלאכתן)".

דער חילוק צווישן „תורתם משתמרת" און „ברכה ניתנת בתורתן" איז מובן: „משתמרת" מיינט נאָר „שאין תלמודם משתכח"[13], אָבער עס קומט ניט צו קיין ניי בתורתן (נאָר וויפל זיי קענען לערנען אין דעם זמן מועט ווען זיי זיינען זיך ניט עוסק אין תפלה);

משא״כ „ברכה ניתנת בתורתן" מיינט: „שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין"[14], ד.ה. אַז (ניט נאָר פאַרגעסן זיי ניט דאָס וואָס זיי לערנען, נאָר ס׳קומט זיי צו אַ הוספה אין הבנת וידיעת התורה:) אין דעם זמן מועט וואָס זיי לערנען זיינען זיי מצליח „להבין ולהשכיל מיד" — דאָס וואָס כרגיל עפ״י זייער טבע וואָלט אויף דעם נויטיק געווען אַ־סך מער זמן בלימוד התורה.

און אַזוי אויך בנדו״ד (האָט דער ראַגאַטשאָווער אויסגעפירט): דורך דעם וואָס ער וועט זיך באַטייליקן אין ועד וועט ער מוזן מבטל זיין מזמנו בלימוד התורה — איז לויטן ירושלמי, וואָס „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן", וועט אים ניט פעלן אין ידיעת התורה; וויבאָלד אָבער אַז הלכה כבבלי, אַז ס׳איז בלויז „תורתם משתמרת"[15], וועט ביי אים פעלן די הוספה אין לימוד וידיעת התורה וואָס ער וואָלט געקענט האָבן ווען ער לערנט תורה אויך אין די זמנים — און אויף דעם קען ער ניט מוותר זיין.

ה. וי״ל, אַז דער הסבר אין דער מחלוקת הנ״ל צווישן בבלי און ירושלמי, איז פאַרבונדן מיט דעם חילוק אין דעם אופן הלימוד צווישן זיי:

דער אופן הלימוד אין תלמוד בבלי איז מיט אַ ריבוי שקו״ט וכו׳, און ווי די גמרא[16] זאָגט „במחשכים הושיבני[17] .. זה תלמודה של בבל": דער לימוד איז ע״ד ווי איינער זוכט אין דער פינסטער — מ׳דאַרף ריבוי חיפוש ויגיעה, פרעגן

11) לב, ב.
12) שם פ״ה ה״א.
13) פרש״י ברכות שם.
14) פני משה לירושלמי שם.

15) להעיר מהענין שע״י צדקה „נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה" — תו״א א, ב.
ובלקו״ת לג״פ (ג, א. נדפס באוה״ת בראשית כרך ו׳ תתרכו, ב ואילך) מובן שאינו גוזמא כ״א אלף ממש. ובמילא מובן שאין צריך לשהות.
ואולי יש לחלק בין זה ל„ברכה ניתנת בתורתן". ואכ״מ.

16) סנהדרין כד, א. ומשמע דהסיבה היא „בבל" (ש„אין תורה כתורת א״י" — ב״ר פט״ז, ד) — וגם בזמן התנאים, אנשי כנה״ג וכו׳ כן הוא.

17) איכה ג, ו.

קושיות און פאַנאַנדערקלייבן וכו' ביז מ'קומט צו צום אמת'ן פשט ומסקנא; אָבער אין תלמוד ירושלמי איז דער לימוד אין אַן אופן ישר — מ'געפינט גלייך די ריכטיקע סברא און תירוץ וכו', ווי אייגער וואָס זעט אַ זאַך אין דער ליכטיקייט[18].

און דעריבער דאַרף אויסקומען, אַז לויט דער שיטה (און אופן הלימוד) פון בבלי, קען דורכן לימוד מועט (פון חסידים הראשונים) אויפגעטאָן ווערן נאָר דער ענין פון „תורתם משתמרת" — זיי זאָלן ניט פאַרגעסן די דברי תורה וואָס מ'לערנט, אָבער ניט אַז עס זאָל נאָך זיין אין אַן אופן פון „ברכה ניתנה בתורתן", „להבין ולהשכיל מיד", וואָס איז ניט מתאים צום סדר הלימוד פון בבלי;

אָבער לויט דער שיטה (און אופן הלימוד) פון ירושלמי, טוט אויף זייער לימוד אויך דער ענין פון „ברכה ניתנת בתורתן" — „הצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין" — בהתאם צום דרך הלימוד אין אַן אופן ישר, אַז מ'קומט באַלד צו צום ענין ווי ער איז לאמיתתו.

ו. עפ"ז י"ל, אַז דער חילוק צווישן הנהגת מרדכי (שרצוי' ל(שיטת) רוב הסנהדרין) און דער שיטה פון „מקצת סנהדרין" איז תלוי אין דער פלוגתא הנ"ל צווישן בבלי און ירושלמי:

די סנהדרין גדולה, וואָס מ'האָט געקליבן פון די סנהדרין קטנה[19] וואָס מקומם בירושלים ועכ"פ בארץ הקודש[20] — איז מסתבר צו זאָגן, אַז זייער לימוד (עכ"פ פון רובם) איז געווען ווי דער סדר לימוד הירושלמי — ובפרט אין זמן המשנה ואנשי כנסת הגדולה:

אָבער אויך דאָן זיינען געווען תנאים פון בבל — ע"ד ווי שפעטער: הלל עלה מבבל[21], ר' נתן הבבלי[22], ועוד — ובפרט אַז ס'איז שוין דורכגעאַנגען מער ווי זיבעציק יאָר פונעם זמן וועו „החרש והמסגר"[23] זיינען אַוועק מירושלים עם הגולה אשר הגלתה עם יכני' — לבבל[24]. און אנשי כנה"ג זיינען געווען משבי הגולה אשר הגלה נ"נ מלך בבל לבבל וישובו לירושלים ויהודה — בשנת אחת לכורש, פופציג צוויי יאָר זיינען זיי געווען בבבל, אָבער אויך — פון „החרש והמסגר" וואָס נאָך בירושלים זיינען זיי שוין געווען במעלתם זו (און אין דעם אופן הלימוד)[25].

און דעריבער האָט מרדכי (ורוב הסנהדרין) געהאַלטן אַז ער מוז ווערן אַ משנה למלך צוליב הצלת נפשות: אַי, ווי קען ער דערנאָך בלייבן אין סנהדרין ואנשי כנה"ג וואָס זייער ענין איז לימוד התורה והוראה — איז „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן", ובמילא וועט ער האָבן הצלחה (ניט נאָר אין אַן אופן פון „תורתם משתמרת", נאָר אויך) „להבין ולהשכיל מיד" — צו מתברך ווערן און שטייגן אין לערנען מער ווי לויט דעם זמן וואָס עס בלייבט אים אויף לימוד התורה.

---

18) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ע' צ ואילך. ד"ה אמר רבא תש"ח פי"א. ועוד.

19) ראה סנהדרין פח, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ח.

20) שם.

21) פסחים סו, א.

22) דעלה מבבל — פרש"י גיטין (סה, ב), ב"ב (עג, א) ד"ה רבי נתן. ועוד.

23) מ"ב כד, יד. גיטין פח, סע"א. פרש"י עה"פ.

24) ראה סדר הדורות — בזמן דנס פורים.

25) ראה בכ"ז — מפרשי המשניות בתחלת אבות. הקדמת הרמב"ם לפיה"מ. עזרא ב, א-ב. שם א, א. סדה"ד.

עס האָבן זיך אָבער געפונען צווישן די חברי הסנהדרין אויך (אַ „מקצת") אַזעלכע וואָס זייער אופן הלימוד איז געווען בדומה צום דרך הלימוד פון תלמוד בבלי — כנ"ל.

און דעריבער איז ביי זיי געווען דער אופן פון (בלויז) „תורתם משתמרת", וואָס דורך אָפגעבן זיך מיט ענייני עסקנות ו„הצלת נפשות" וועט פעלן אין הוספה בידיעת התורה וואָס פאָדערט זיך פון חברי הסנהדרין. און דערפאַר „פירשו ממנו מקצת סנהדרין": ביי זיי האָט ניט געקענט זיין דער אופן העבודה פון מרדכי (ורוב הסנהדרין) און זיי האָבן זיך פון אים אָפגעזונדערט אין זייער אייגענעם דרך (כנ"ל אין אָנהויב'ס סעיף ד').

ז. הגם אַז לויט דער שיטה פון ירושלמי איז „ברכה ניתנת בתורתן" — און דעריבער האָט מרדכי געהאַט אויך די ברכה וענין פון הוספה אין ידיעת התורה — פונדעסטוועגן, „ירד מחשי־בותו אצל חכמים" צוליב דעם וואָס „בטל מד"ת ונכנס לשררה"—

וואָרום עס איז פאַראַן אַ מעלה מיוחדת אין דעם דרך פון „תורתם אומנתם" — ניט צו מבטל זיין פון לימוד צוליב קיין זאַך[26] (אפילו וועג עס וועט לפועל ניט פעלן אין דער הוספה בידיעת התורה וויייל „ברכה ניתנת בתורתן"); און דאָס איז כוונת חז"ל „גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות כו'": עס איז דאָ אַ „גדלות" אינעם אָפגעבן זיך אינגאַנצן אויף לימוד התורה. און וויבאַלד אַז ביי מרדכי איז די „גדלות" נתמעט געווארן, איז אויך געווארן אַ מיעוט (ירידה) אין זיין חשיבות „אצל חכמים", אַז אנשטאָט צו דערמאָנט ווערן „בתר ד'" איז ער דערמאָנט געווארן „בתר חמשה".

אָבער פונדעסטוועגן האָט מרדכי (ורוב הסנהדרין) געהאַלטן אַז ער האָט געדאַרפט ווערן אַ משנה למלך — ווייל אפילו אַז דורכדעם זאָל ביי אים פעלן די „גדלות" פון „גדול ת"ת", איז עס כדאי צוליב דעם ענין פון „הצלת נפשות"*[26], צו זיין אַ „דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו"[27].

ח. לכאורה איז אָבער פאַרט ניט גלאַטיק: אמת טאָקע אַז מחמת דעם וואָס „ברכה ניתנת בתורתן" האָט ביי מרדכי ניט געפעלט אפילו אין דער הוספה בידיעת התורה; און אמת טאָקע אַז עס איז דאָ אַ מעלה אין „הצלת נפשות" וואָס צוליב דעם איז כדאי די ירידה (אַז ער זאָל ניט זיין „תורתו אומנתו") — אָבער ווי אַזוי איז ער פאַרט אויך דערנאָך געבליבן איינער פון די סנהדרין, וואָס לכאורה כל ענינם איז נאָר לימוד התורה און הוראה?

בסגנון אחר: ווי איז שייך אַז אויף סנהדרין גופא (וואָס כל ענינם איז תורה כנ"ל) זאָל זיין אַ חיוב צו מוותר זיין אויף „תורתם אומנתם" צוליב „הצלת נפשות"?

---

26) ראה מג"א (סק"ו סק"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ד): אפילו רגע. ובשו"ע אדה"ז ס"צ ס"ז: ואין מתבטל כלל כ"א לדברים הכרחים לצרכי גופו ולימודו. וראה תניא ספכ"ג. וראה לקמן הערה 32.

27) אבל לולי הענין ד„הצלת נפשות" לא הי' עוסק בצ"צ, מצד מעלת ת"ת.

ועפ"ז יש לקשר מה שפרש"י בתחילת מג"א — „הוא אחשורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", עם פירושו בסיום מג"א — „לרוב אחיו, ולא לכל אחיו וכו'" (דנערץ תחלתן בסופן)—

כי הטעם שמרדכי „נעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו" גם לאחר נס פורים, הוא לפי ש„הוא אחשורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", ובמילא ישנו החשש שיחדש הגזירה.

איז דער ביאור אין דעם: עס שטייט אין תנא דבי אליהו[28]: „הי' להם (לסנהדרי גדולה) לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיי־רות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'".

דער דין איז, אַז ווען סנהדרין האָט גולה געווען ממקומה בלשכת הגזית קען זי ניט דן זיין דיני נפשות[29]; ד.ה. אַז דורך דעם וואָס „ויחזרו בכל עיירות ישראל כו'" וועלט אַ ירידה אין דעם כח ותוקף פון סנהדרין[30]; און פונדעסט־ווענען איז „הי' להם" — אַ חיוב — „לילך כו' בכל עיירות ישראל כו'"[31].

פון דעם קען מען פאַרשטיין, אַז דער עיקר תפקיד פון די סנהדרין איז — הוראה לרבים (און דורכדעם הצלת רבים), און צוליב דעם דאַרפן זיי יורד זיין פון זייער כח ותוקף אַלס סנהדרין, כדי צו זיין ממזכי הרבים.

און עד"ז איז דער ביאור בעניננו: הגם אַז דורכדעם וואָס מרדכי איז געוואָרן אַ משנה למלך איז געוואָרן אַ ירידה אין זיין חשיבות (אַלס חבר הסנהדרין) פון „בתר ד'' צו „בתר חמשה", עס האָט בייאים געפעלט דער ענין ומעלה פון „תורתם אומנתם" — איז אָבער די ירידה כדאי, אפילו מצד ענינם פון סנהדרין גופא — וויבאַלד דאָס איז צוליב טובת הרבים (ע"ד הנת"ל אין תנא דבי אליהו).

ט. די הנהגה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר איז געווען, אַז ער פלעגט „גזל'נען"[31]* פון זיין צייט וואָס ער וואָלט געקענט אָפּגעבן אויף לימוד התורה לעצמו ועבודת ה' לעצמו, און זיך פאַרנומען דאָן מיט ענייני עסקנות והצלת נפשות.

און ער האָט עס אויך געמאַנט פון אַ חלק חשוב פון זיינע תלמידים און מקושרים, אַז אויך זיי זאָלן זיך פירן אין דעם וועג: און ער האָט איינגעפירט, אַז אפילו תלמידי הישיבה זאָלן — בין הסדרים — אָוועקגעבן אַ געוויסן טייל פון זייער זמן אויף הפצת התורה והיהדות חוצה; און די התעסקות איז צייטענווייז אין אָן אופן, אַז אַ חלק גדול פון דעם זמן ההפצה גייט אַוועק (ניט אויפן עצם לערנען מיטן צווייטן, נאָר) אויף „צרכי ציבור": השתדלות אריינ־צוקריגן תלמידים, מסדר זיין אַן אָרט אויף לערנען, שאָפן די נויטיקע סכומים צו דעקן די הוצאות וכו' וכו'.

ד.ה. אַז אפילו אַזעלכע מקושרים, וואָס זייער מצב ודרגא איז נאָר (כפסק הלכה פון בבלי) אינעם אופן פון „תורתם משתמרת", דאַרפן זיי אָפּגעבן פון זייער

28) רבה פי"א.

29) ע"ז ח, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"א־יג. ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע קנג) „בטלו כל הדינין (לא רק דיני נפשות) התלויין בב"ד הגדול".

30) ואף שבתדא"ר שם המדובר בזמן „עד שיתישבו ישראל בארצם" שזה קודם לבנין ביהמ"ק — הרי מקומם דסנהדרין הוא „אצל המזבח" (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו". משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים), „סמוך לשכינה" (תוס' ע"ז שם ד"ה מלמד), דזה ישנו גם במשכן וכו'. ומובן שכשאינם „אצל המזבח" חסר בשלימות ענין הסנהדרין. ובתוס' ע"ז (הנ"ל) מוכח דכשאינם (רק) „אצל המזבח" בטלו דיני נפשות כו', ע"ש.

ועוד (ועיקר) — טעם התדבא"ר דזהו „עד שיתיישבו" — כי לאחז"ז הרי יש ב"ד בכ"מ והם עושים כ"ז (במכש"כ מסנהדרין „קודם שיתיישבו", וק"ו מהם — שה"ה מארי דאתרא זה בפרט).

31) בפרט באופן ד„ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן" — להעיר ממרד"ל חלוק כו' טלית של ת"ח כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח (ב"ב נז, ב). — ועי"ג כ' תענית כג, ב. רע"ב. מג"א או"ח ר"ס ב.

*) כ"ה בדפוסים לפנינו. ובכמה דפוסים: ר"פ משפטים. ראה מכילתא מהדורת האראוויטץ־רבין.

*31) ראה זח"ב צג, ב: לא תגנוב כו'. דיינא כו'.

זמן, אפילו אין דעם אופן וואָס דורכ־דעם וועט פעלן אין זייער לימוד התורה ועבודת ה', צוליב טובת הרבים;

ווייל די הנהגה הנ"ל פון דעם ראָגאָטשאָווער איז נאָר פאַר יחידי סגולה אין יעדן דור וואָס זיינען בבחי' „תורתם אומנתם", און זייער ענין איז ע"ד ווי דאָס איז געווען ביי מקצת סנהדרין — אַ הוספה בידיעת התורה באופן תמידי;

אָבער דער סדר העבודה פאַר רובא דרובא (אפילו פון בני תורה) איז — כפסק הדין, אַז בזמן הזה איז ניטאָ מענשען וואָס „תורתם אומנתם"[32], און מה־דאָך אַז מ'איז מבטל פון לערנען צוליב אַנדערע ענינים, דאַרף מען אַוודאי דאָס טאָן צוליב „הצלת נפשות" וטובת הרבים.

— ולהעיר אַז בנוגע צו כ"ק מו"ח אדמו"ר אַליין — איז מי יודע אופן עבודתו. ובכלל איז דאָך ידוע די תורה פון בעש"ט[33] אויפן פסוק[34] „קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח": „אתם נשיאי ישראל וואָס איר לייגט אַוועק אייער תורה ועבודה בשביל טובת הרבים וואָס וועט זיין מיט אייך, איז דאָס קומי אורי באור הפרטי להכללי וכו'" — ד.ה. אַז נשיאי ישראל האָבן אַ ברכה מיוחדת, אַז עס זאָל ביי זיי ניט פעלן אין זייער „תורה ועבודה", ואדרבא „בא אורך וכבוד הוי' עליך זרח" — וואָס דאָס איז שלא בערך פון „ברכה ניתנת בתורתן".

יו"ד. דאָס איז די הוראה פון הנהגת מרדכי פאַר אונז בנוגע לפועל — און ווי די תורה הידועה פון בעש"ט[35] אויפן מאמר המשנה[36] „הקורא את המגילה למפרע לא יצא": דער וואָס לייענט די מגילה אָננעמענדיק אַז דאָס וואָס ס'ווערט דערציילט אין מגילה איז אַ זאָך וואָס האָט געטראָפן אינעם עבר („למפרע") און האָט ניט קיין שייכות צום הווה — איז „לא יצא":

עס פאַדערט זיך פון אונז אַ הנהגה — מעין און עכ"פ שמץ מנהו פון הנהגת מרדכי, צו ווערן אַ „משנה למלך", כדי צו זיין אַ „דורש[37] טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" (אפילו וועו צוליב דעם איז ער „רצוי" בלויז צו „רוב אחיו");

און הגם אַז די הנהגה איז ביי כמה וכמה פאַרבונדן מיט אַ „ירידה"[38], וואָרום מ'דאַרף צוליב דעם מוותר זיין אויף דער אייגענער שלימות — איז כדאי די ירידה צוליב דער תועלת וטובת הרבים.

[און אַזוי גענפינט מען עס אויך ביי יעדערן בחייו אויך אַלס יחיד ופרט: זיין נשמה איז יורד „מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"[39] כדי צו ווערן אַ מושל

---

32) בדרגא דרשב"י (שאז „אין מפסיקין לתפלה") — שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סרס"ט קו [אף שישנו בדרגא פחותה יותר (שאז אי"צ לילך לביהכנ"ס) — רמ"א או"ח ס"צ סי"ח. שו"ע אדה"ז שם סי"ז. וראה לעיל הערה 26].

33) מד' תורות הידועות שאמרן בג"ע ביום חגיגת הולדתו ש"ק פ' תבוא ח"י אלול תרנ"ב — כפי ששמען כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (משיחת שמע"צ תרצ"ז). נדפסו בהוספות לכש"ט (קה"ת) סי' ג' ובסה"ש תרצ"ז.

34) ישע' ס, א (מהפטורה דפ' תבוא).

35) הוספות לכש"ט (קה"ת) סי' עח.

36) מגילה רפ"ב.

37) וכידוע אמתית ענין הדרישה — ע"ד ודרשת וחקרת גו', תדרשנו בכל לבבך גו'. וראה ט"ז לאו"ח ר"ס תכט. — ראה סה"מ עת"ר ע' סא. סה"מ תש"ט ע' 224 ואילך.

38) וכמו מלך כפשוטו, שמצ"ע הוא „משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (ש"א ט, ב), וצ"ל השתדלות מיוחדת לפעול עליו שירצה להיות מלך על עם (ראה ד"ה תקעו תש"א. יו"ט של ר"ה תש"ג. ובכ"מ).

39) ע"ד לשון הש"ס חגיגה ה, ב. ונת' ברשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' א'עב ואילך).

ושולט[40] אויפן גוף, נפה"ב וחלקו בעולם, זיי כובש זיין און פון זיי מאכן אַ „דירה לו ית'";

און דערנאָך אַז ער האָט חתונה — קומט בהוספה על הנ"ל (ובלשון המגילה[41]): „להיות כל איש שורר בביתו" (וכמחז"ל[42] „איזהו אשה כשרה העושה רצון בעלה") — און אויך די „שררה" איז פאַרבונדן מיט אַ ירידה, וכמחז"ל[43] „נחית דרגא נסיב איתתא", ווייל אַ מענטש מוז מוותר זיין אויף זיינע אייגענע ענינים צוליב טובת ביתו[44].

און דאָס איז אויך די הסברה אויף דעם וואָס מ'געפינט אַן עילוי אין עוסקים בצ"צ אפי' אויף די וואָס „תורתם אומנתם"[45]: די וואָס „תורתם אומנתם" דאַרפן מפסיק זיין לק"ש[46], אַבער די וואָס זיינען עוסק בצ"צ זיינען ניט מפסיק אפילו לק"ש[47] —

וואַרום הגם אַז דורך התעסקות בצ"צ באמונה[48] פעלט אין לימוד התורה ושלימות עצמו, ביז אַז חז"ל[49] זאָגן „הטל עליהן צ"צ והן כלין מאיליהן", פונדעסטוועגן, איז דוקא אין דעם און דורכדעם דער עילוי נפלא פון טובת הרבים.

און אויב עס פאַדערט זיך די הנהגה פון מרדכי בנוגע צו דער הצלה פון אידישע גופים[50], על אחת כמה וכמה אַז עס דאַרף אַזוי זיין וועט עס קומט צו דער הצלה פון אידישע נשמות — אַז מ'דאַרף אַפלייגן די אייגענע שלימות צוליב „הצלת נפשות", צו זיין אַ „דובר שלום לכל זרעו", ביז עס וועט ווערן דער ישראל עושין תשובה „ומיד הן נגאלין"[51], בקרוב ממש.

(משיחות פורים תשל"ג,
פורים וש"פ תשא תשל"ה)

---

40) ראה תניא פ"ט.

41) א, כב.

42) ראה תדבא"ר פ"ט. הובא ברמ"א אה"ע סו"ס סט.

43) יבמות סג, א.

44) ודוקא ע"ז „ויברך אותם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב. יבמות שם. המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 5 ואילך). וראה לעיל הערה 15, שע"י צדקה „נעשה מוחו ולבו זכים וכו'".

45) נוסף על החילוק בגדרם — דתורתו אומנתו הוא כשאין מתבטל מלימודו כלל (ראה לעיל הערה 26), ועוסק בצ"צ הוא גם כשעוסק בזה רק בשעה זו [כפשטות לשון הרמב"ם וכו' (דלקמן הערה 47) „הי' עוסק בצרכי רבים וכו'].

46) בהנסמן בתחילת הערה 32. רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה (ונ"כ שם).

47) רמב"ם שם. שו"ע (ואדה"ז) או"ח ס"ע ס"ד. שו"ע אדה"ז סרס צג.

וראה לח"מ (הל' ק"ש שם), שאא"ל כמ"ש הב"י (סי' ע) דמקור הרמב"ם הוא מהא דירושלמי ברכות (פ"ה ה"א) „העוסק בצ"צ כעוסק בד"ת", ד„כאן צרכי רבים עדיף מד"ת בתורתו אומנתו כו'", ע"ש. וראה כס"מ הל' ק"ש שם. שו"ע אדה"ז שם.

48) אף שבשו"ע אדה"ז (ס"ע שם) כתב: בד"א בדורות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לש"ש כר' — הרי מסיים: „אין מי שישתדל אלא הוא שאז אפי' עוסק בהצלת ממונם לבד כר' ולא יפסיק". וכ"ש בנדו"ד בענין של הצלת נפשות — נשמות — ממש.

49) סנהדרין יז, א. פרש"י בהעלותך יא, כח. ובתנחומא וארא (ה) ושמו"ר (פ"ו, ב): משכח תלמודו.

50) כידוע שפורים הי' ההצלה של גופות בנ"י (משא"כ חנוכה — לבוש או"ח סי' עת"ר ס"ב. ט"ז שם סק"ג).

51) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. וראה אגה"ת פי"א.

---

*) ודלא כדחיית הכס"מ (הל' ק"ש שם) ד„מ"ש (ה"ר מנוח) ודוקא בדורות הראשונים אין לו טעם".